

GRØNLANDSKE IVÎT-KURVE

Af Birte Christensen

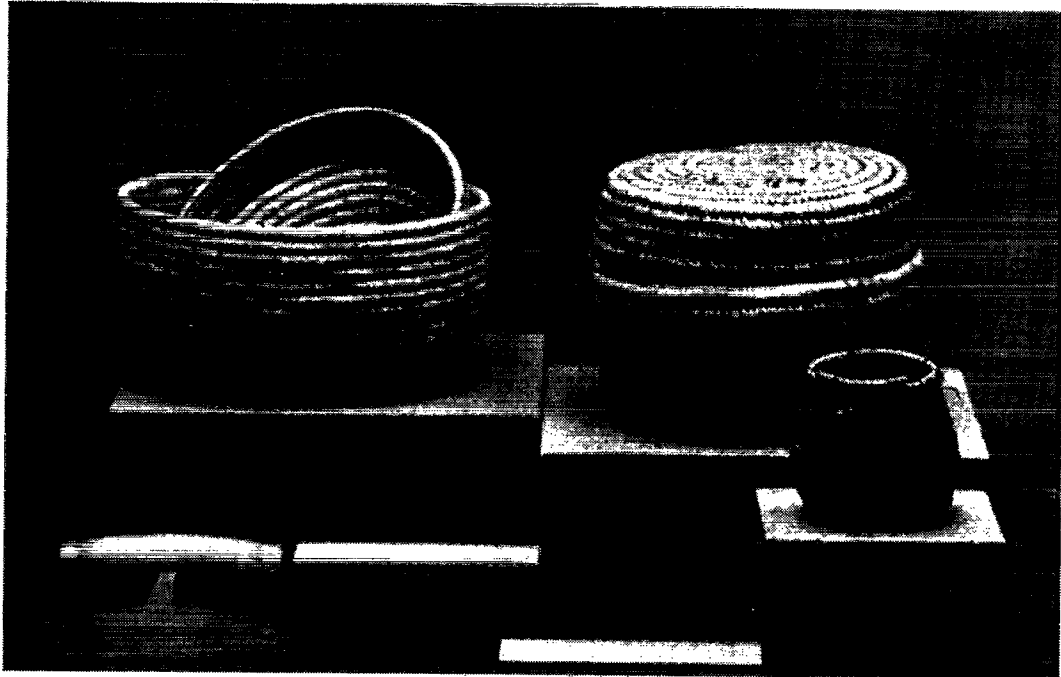
Af naturlige årsager ved man meget lidt om oprindelsen af de grønlandske kurvearbejder. Ved arkæologiske udgravninger vil man sjældent finde rester af det letforgængelige materiale: siv eller marehalm, men en enkelt kurv, der findes på Nationalmuseet, taler dog om, at de grønlandske kurve kan have en eskimoisk oprindelse.

Den ene kurv er dateret før 1721, og det er tegneren Jens Rosing, der engang gjorde opmærksom på, at den teori, man hidtil havde hældet til: at kurvemageriet er taget med til Grønland af Herrnhutermisionærerne, måske kunne vise sig at være forkert, og at kurve har været kendt og brugt i Grønland altid.

Kurvene er fremstillet af et siv eller en marehalm: elymus, på grønlandsk: ivigssuak fl. ivigssuit. Planten kan blive 1 meter høj med flade, ribbede, blågrønne blade på 60–75 cm længde og 1–1½ cm bredde. Akset, som ikke bruges, er opret og stift og smukt i tørret tilstand. Voksestedet: nær kyster og elvlejer idet det marehalm, der gror nær saltvand, giver det hvideste og mest ensartede strå til forarbejdning. I de senest fremstillede kurve er der benyttet endnu grønne strå for at variere kurvene, og en variant med røde blade har også fundet indpas i nye kurve. Farven falmer noget med tiden, men der bliver tilbage fine chatteringer, og et personligt særpræg er der over disse ting.

Grønlandske Ivît-kurve er lavet med løbbinding: en valk laves af strå, antallet varierer fra kunsthåndværker til kunsthåndværker. Stråene vender skiftevis spids og rod til samme side, om valken vikles et nyt strå, så man får en stub at begynde over. Stubben drejes i spiral eller lægges sammen til en aflang „bund“, og med et strå på en nål syr man rundt om valken ned i det allerede omviklede i ensartede „pølser“, til man får den ønskede form. Denne fremgangsmåde går igen i alle de grønlandske kurve, men fra person til person varierer: valkens tykkelse, stråenes bredde, nålens finhed og teknikken ved syningen. Mønstrene varierer ligeledes, dog går de fine zigzagborter igen i næsten alle distrikter, mindende noget om de norske mønstre, men også forskellige fra distrikt til distrikt.

Det er de mest primitive og enkle kurve, der leder tanken hen på eskimoisk tradition, idet de ligner stærkt de kurve, der stadig laves i arktisk Canada, også her er kurvene sjældne og eftertragtede.

*Kurve tilhørende Nationalmuseet,
i forgrunden kurv fra før 1721.*

Fot.: Nationalmuseet.

Skulle teorien om, at kurvemageriet i Grønland ikke er en urgammel tradition, men „kun“ taler om Herrnhutermisionens virke i Grønland, kan man i alt fald glæde sig over, at de smukke kurve stadig laves, omend antallet af kurvemagere er i tilbagegang, og kunsten at lave dem er ved at blive glemt. Antagelig har missionen købt kurve af befolkningen for at sælge dem til fordel for missionens arbejde. Ane Kathrine Josefsen, nu 80 år, født i den lille boplads Umanak inde i Godthåbsfjorden, fortalte, at hun var 5 år, da hun lavede sin første kurv. For den fik hun 5 øre, – en formue på den tid. Hun solgte den til en dansk besøgende, man gætter på lægen eller præsten, og for de 5 øre kunne hun købe kiks til alle sine kammerater. På den tid var de sidste Herrnhuter lige rejst fra stedet, – de gamle tæller endnu på tysk og husker de fremmede, der boede blandt dem, men menneskene fra det lille sted blev ved med at fremstille kurve og laver den dag i dag de mest fornemme og perfekte ting af høj kvalitet.

I mange år købte danske familier kurve sammen med mange andre grønlandske håndarbejder, men da krigen kom, og forbindelsen til Danmark blev afbrudt, kom der andre faktorer til.

Ane Benigne Abrahamsen fortalte, at under krigen var der stor efterspørgsel af kurve fra de amerikanere, der af og til dukkede op, antagelig når der kom for-

*Kurvemagere fra Godthåb og Sukkertoppen distrikt
(Anc Kathrine Josefsen og Louise Efrainsen).*

Fot.: Nationalmuseet.

*Kurve på disse to sider
er lavet af Louise Efraïmsen, Sukkertoppen.*

Fot.: K. Rosing. 1970.

brugsvarer fra Amerika. Hun fortæller også, at da krigen var forbi, var der ingen, der spurgte efter kurvene, og mange kurvemagere hørte op med at lave dem.

De faktorer, der har spillet ind i denne forbindelse, er antagelig, at præstekonerne købte husflid op til den grønlandske kirkesags basar – altså sikkert også kurve. Men efter 1945 har der måske været skiftet ud blandt præsterne, og kurvene sank tilbage i ubemærkedhed.

Men på hvert sted, hvor der stadig laves kurve, har enkelte mennesker alligevel haft stor betydning, idet de stadig har købt kurve op, når de blev tilbuddt, brugt dem til gaver til venner og bekendte og således lykkedes det at holde liv i en døende kunstart her i Grønland. Fru Magga Chemnitz i Nanortalik, enke efter pastor Karl Chemnitz, fru Kistarak Høegh, g. m. pastor Anda Høegh, Julianehåb, fru Malene Nielsen, g. m. overkateket Anders Nielsen, Sydprøven, fru Ane Holm, Godthåb, i mange år bosiddende i Kapisigdlit, hvor hendes mand var udstedsbestyrer Ado Holm, og fru Salanguak Rosing, Egedesminde, pastor Otto Rosings enke, har æren af, at kurvene blev bevarede – at kurvemagerne fik afsat deres ting, når de kom med dem, og at kvaliteten blev holdt.

Det er også takket være fru Katanguak Sivertsen, Jakobshavn, g. m. tidl. landsrådsmedlem Marius Sivertsen, og fru Mina Overballe, Umanak, at man fandt frem til kurvemagere, hvis ting adskilte sig totalt fra de andre ting, og da der ikke har været Herrnhutermisioner i de to distrikter, og da Karen Sigurdsen har lavet noget morsomt legetøj, som hun fortæller, de plejede at lave som børn: en kop m. underkop af strå og en lille gryde, er der noget, der taler for, at man i Grønland som under alle andre himmelstrøg har kendt til at lave kurve også før europæerne kom hertil. En romantisk sjæl kan endog kokettere med, at Nordboerne måske har efterladt deres norske mønstre til grønlænderne, hvem ved – fantasien kan frit råde.

Ved den første større udstilling af grønlandsk folkekunst fra hele Grønland i Godthåb sommeren 1964 var der et par enkelte kurve med. En dag dukkede der flere op – man hentede materiale til kurvene på provsteboligens hegn og i landshøvdingens have, og langsomt blev interessen for kurvene genvakt. Samtidig begyndte interessen for at lære kunsten at lave kurvene, og efter en udstilling i 1966 i Radiohusets koncertsal, hvor Louise Efraimsen demonstrerede teknikken, dukkede flere kurvemagere frem fra glemselen.

Fot.: K. Rosing, 1970.

*Kurve af Regine Amossen
og Benedikte Starich, Nanortalik.
(Blomsterbilleder af Else Rosing, Egedesminde).*

I 1969 var der en separatudstilling af kurve i Landsmuseet, fortrinsvis af kurve fra Godthåb og Sukkertoppen. Ved artikler i Atuagagdliutit/Grønlandsposten og ved at bruge radioen: fru Gudrun Chemnitz, som ledede kvindernes eftermiddagsprogram, lavede udsendelser med samtaler med kurvemagerne og forklarede teknikken, fik man gjort opmærksom på den teknik, der gemmer sig i farver, mønstre og teknik.

Sommeren 1970 kunne man lave en udstilling i Arnat Igdluat/Kvindernes Hus i Godthåb med udelukkende kurve fra 7 distrikter. Der blev givet diplom til fire dygtige kurvemagere, enkelte var allerede blevet betænkt ved tidligere lejligheder, og

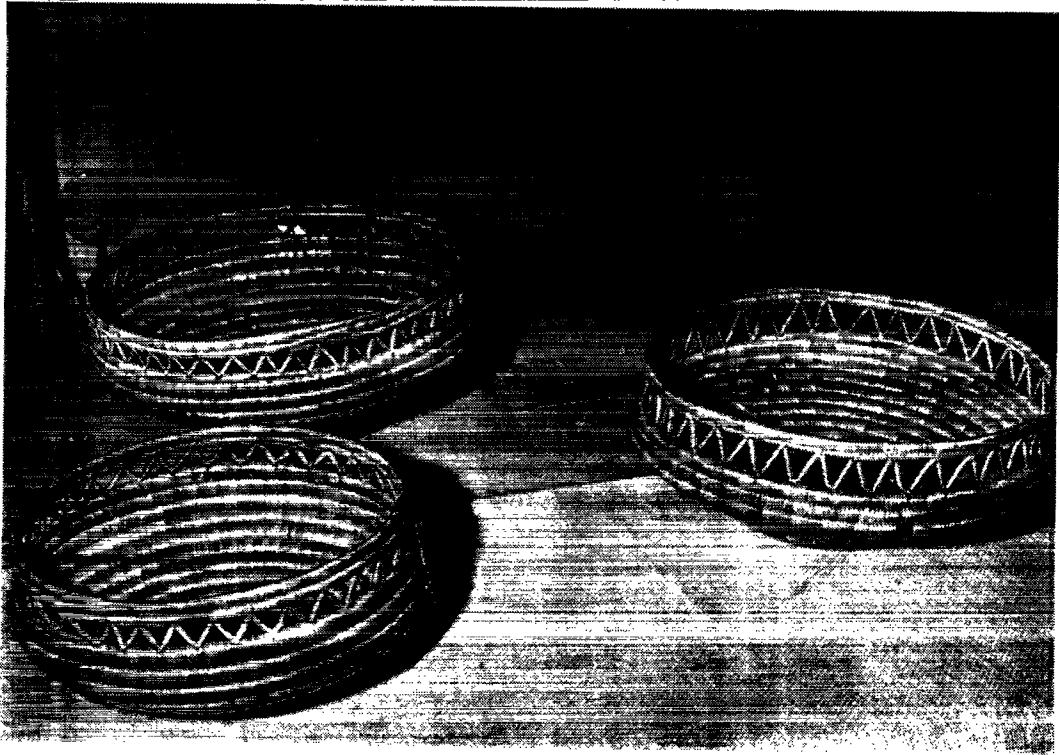

*Mariane Eframsen, Kornok,
har lavet en lille kurv til sit barnebarn.*

Fot.: K. Rosing, 1970.

der deltog 18 kunsthåndværkeres arbejder i udstillingen. Den blev tilrettelagt af fru Inger Larsen og hr. Keld Guldborg.

Senere blev udstillingen gentaget i kvindeforeningernes regi, og en vandrestilling af ca. 50 kurve blev sendt sydpå. Landsformanden for de grønlandske kvindeforeninger fru Gudrun Chemnitz viste udstillingen i: Augpilagtok, Nanortalik, Lichtenau, Sydprøven, Narssak, Julianehåb og Frederikshåb. Nogle steder deltog to

*Kurve af Mariane Rosing, Kapisigdlit,
og Anc Johanne Levisen, Kapisigd.*

kurvemagere med demonstrationer, men ellers var det de lokale kvindeforeninger, der arrangerede udstillingen hvert sted.

Sommeren 1971 har samme vandreudstilling været i: Egedesminde, Jakobshavn, Christianshåb, Holsteinsborg og Sukkertoppen, desværre uden nogen til at demonstrere teknikken.

I de større byer har aftenskolen arrangeret fritidsundervisning i kurvesyning. Både børn og voksne har vist interesse for at lære det, men det er trods alt noget, der tager tid, og fingerfærdighed kræves der også for at få et smukt resultat.

Når man alligevel kan spå de grønlandske Ivît-kurve en god fremtid, skyldes det bl. a.: materialet er tilstede i rigelig mængde, man skal blot mærke sig, hvor det gror i tide, så man kan sanke stråene, når den første frost har været der, og sneen er begyndt at falde. Materialet er ganske gratis – marehalmen kan hentes hjem i sækkevis, hænges tørt og køligt og bruges efterhånden i vinterens løb.

At de særprægede og fornemme kvalitetskurve er oppe i en høj pris er naturligt, når man betænker, hvor elegant de er lavet, det er virkelig kurve, der kan stå sig i

sammenligning med kurve fra andre lande. De er holdbare, hvis de blot ikke lider overlast, eller man lader dem stå og være våde i længere tid, så vil de naturligvis blive ødelagt. Men kurvene vil være til nytte og glæde i mange, mange år og vidne om grønlandsk kunsthåndværk, når det er bedst.

Grønlandske kurvemagere 1971.

Umanak:	Karen Sigurdson	f. i Ikerasak ca. 1904
Jakobshavn:	Oline Petersen	f. i Igdlumiut 1890
Egedesminde:	Cecilie Geisler	f. i Manitsok 1906
	Dagmar Larsen.	f. i Manitsok 1913
Sukkertoppen:	Louise Efraimsen (søstre)	f. i Kangerdlugssuak 1899
	Seria Tønnesen	f. i Kangerdlugssuak 1905
	Sara Karlson	f. i Kangerdlugssuak 1919
Godthåb:	Ane Kathrine Josefsen	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1891
	Ane Benigne Abrahamsen	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1909
	Mariane Rosing	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1909
	Inger Barlej	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1913
	Ane Johanne Poulsen	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1914
	Mariane Efraimsen	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1914
	Marie Josefsen	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1916
	Ane Johanne Levisen	f. i Umanak (Ghb.fjord) 1919
Julianehåb:	Renate Stach	f. i Sydprøven 1906
	Kathrine Stach	f. i Sydprøven 1910
	Louise Kristiansen	f. i Sydprøven 1910
	Judithe Kleist	f. ? 1918
Nanortalik:	Rebekka Stach	f. i Sydprøven 1920
	Regine Amossen (søstre)	f. i Igpik 1904
	Benedikte Starich	f. i Igpik 1914

Diplom fra Foreningen Grønlandsk Folkekunst er givet til: Cecilie Geisler, Louise Efraimsen, Ane Benigne Abrahamsen, Mariane Rosing, Ane Johanne Poulsen, Mariane Efraimsen, Marie Josefsen, Regine Amossen.

NB. Fødselsdatoer og -steder taget med et vist forbehold.